

УДК 027.7 (477.43):[37.091.2:028]

Великосельська О. М.
(м. Хмельницький)

ПРОЕКТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КНИГИ, ЧИТАННЯ І РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА МЕТОДИ І ФОРМИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У доповіді підкреслюється важливість популяризації книги і читання серед студентської молоді та виховної діяльності бібліотек ВЗО; висвітлюється досвід творчої співпраці наукової бібліотеки Хмельницького національного університету з відомими українськими діячами науки та культури, з кафедрами та факультетами університету, зі студентським літературним театром «Глорія» щодо проведення спільних культурно-освітніх проектів.

Ключові слова: бібліотека, читання, культурно-освітня та проектна діяльність, виховна робота бібліотеки, освітнє середовище, виховання студентської молоді.

Сучасна університетська бібліотека – фундамент освіти і самоосвіти, скарбниця людського знання. Вона не тільки забезпечує потреби навчально-виховного процесу в усіх його ланках, а й надає систематичну, цілеспрямовану допомогу студентам в опануванні знаннями, виховує бажання розширювати обсяг знань, знайомить із різноманітними джерелами інформації, навчає користуватися ними, виховує творчого читача.

Проблема читання в епоху комп'ютеризації є актуальною проблемою сьогодення. Соціологія сигналізує: молодь масово заявляє, що не любить читати, не вважає читання важливим і обходиться без книг; теперішні підлітки ("посткнигобумне покоління") опинилися на маргіналіях друкованої культури, поставивши у центр свого інтересу мандрівку просторами Інтернету. Таким чином, книга втрачає монопольний статус носія тексту, а друковане слово — статус засобу комунікації. Люди все частіше отримують потрібну інформацію не з текстів, а з інших джерел, унаслідок чого сформувалася композитна рецептивна фігура «читач — слухач — глядач тексту».

Звичайно, ця ситуація особливо викликає занепокоєння у професійному середовищі бібліотечних працівників і освітян. Адже відмова від читання - загроза майбутньому суспільства.

Останнім часом форми масової роботи в бібліотеках зазнали значних

інновацій. Крім традиційних методів, з'являються нові, завдяки яким у читачів формується сприймання бібліотеки, як закладу життєво необхідного для навчання, дозвілля і розвитку. Запорукою успіху бібліотеки є постійний пошук нових, ефективних форм і методів просування книги. Масові заходи спрямовані на глибоке і різностороннє розкриття тієї чи іншої теми для певної категорії користувачів, об'єднаних спільними читацькими інтересами, віковими, психологічними особливостями тощо.

Проблеми читання в молодіжному середовищі широко висвітлено в працях українських науковців В. Лаппо, Л. Лози, А. Мельничук, до цієї теми неодноразово зверталася автор данної публікації [2]. Потреби і запити, смаки та уподобання, мотиви звернення до книги та бібліотеки аналізують у своїх роботах Т. Долбенко, Л. Драплюк, М. Зніщенко, В. Медведєв, Т. Петелько, Т. Пилипенко, О. Прядко та ін.

Культурно-просвітницька робота університетської бібліотеки, яка розглядається нами як сукупність форм і методів усної та наочної пропаганди творів друку серед читачів, завжди в повній мірі співвідноситься із загальнолюдськими цінностями, в першу чергу культурно-історичними, естетичними, духовними.

Мета статті - висвітлення практичного досвіду роботи наукової бібліотеки ХНУ (далі Бібліотека) в рамках проекту «Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету» в умовах трансформації ціннісних орієнтацій суспільства.

2011 року з метою активізації роботи Бібліотеки на підтримку книги і читання, збереження їх як найважливішого засобу творчого та духовного розвитку особистості, формування у студентів сталої зацікавленості читанням та підвищення читацької культури; пошуку нових методів і форм роботи зі студентською молоддю, було розроблено проект «Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету» (далі Проект), термін дії якого був розрахований на 2012- 2018 рр. Наукові керівники проекту – д. філол.н., проф., зав. каф. української філології М.М.Торчинський, директор наукової бібліотеки, к.іст. н. О.Б.Айвазян, художній керівник – старший викладач кафедри української філології Т.П. Коваль [2].

Основні завдання проекту полягали в позиціонуванні бібліотеки як культурного, інтелектуального та інформаційно-дозвілєвого центру університету; створенні умов для підвищення у студентів мотивації до читання та включення його у структуру своїх пріоритетних культурних потреб; просуванні читання в молодіжне середовище університету через художнє слово; постійному спілкуванні з читачами завдяки впровадженню різноманітних креативних форм і методів роботи та розширення тематики просвітницьких заходів. Індивідуальний підхід та увага до кожного читача, пошук нових

нестандартних форм популяризації книги, читання серед студентів визначено основним принципом проекту.

Проект активно реалізувався за такими напрямками: виявлення та формування групи «Лідери читання»; проведення соціологічних досліджень та бліц - опитувань з метою вивчення читацьких інтересів читачів; підвищення читацької культури студентів завдяки популяризації високохудожньої літератури та «золотого фонду» світової літератури в рамках проведення циклів літературознавчих годин та філологічних читань; творча співпраця наукової бібліотеки з відомими діячами науки та культури України, з кафедрами та факультетами університету, зі студентським літературним театром «Глорія», Хмельницьким обласним об'єднанням Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Г.Шевченка щодо проведення спільних культурно - освітніх проектів та ін.

За сім років у рамках Проекту проведено 207 масових заходів, таким чином щороку реалізовувалось близько 30-ти просвітницьких заходів. Найбільш вдалим і продуктивним були 2016 та 2017 роки (див. таблиця №1)

Таблиця № 1. Кількість проведених заходів у рамках Проекту

Рік проведення/ кількість заходів	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Всього
В рамках просвітницьких циклів	20	21	18	11	28	12	12	122
Клуб цікавих зустрічей	2	4	3	2	3	5	3	22
Спільно з театром "Глорія"	-	2	7	7	9	15	5	45
Спільно з кафедрою	3	1	3	6	-	2	3	18
ВСЬОГО	25	28	31	26	40	34	23	207

У культурно-просвітницьких заходах взяли участь 10005 чоловік, зокрема: студенти, члени ректорату, зав. кафедрами, викладачі та співробітники університету, учні й вчителі - наставники шкіл м. Хмельницького; науковці, творчі діячі, письменники Хмельниччини.

У виборі форм та методів масової роботи перевага надавалась тим проектам, які дозволяли найбільш повно реалізувати інформаційну, комунікаційну, просвітницьку, розвиваючу, естетичну та інші функції. Бібліотечні заходи слугували засобами популяризації книги, розкриття змісту бібліотечного фонду, збагачення духовного світу молоді, розвитку її творчих здібностей і комунікативних можливостей.

Кількість документів, експонованих на книжкових виставках під час проведення заходів, становила близько 11900 примірників.

Багато років у науковій бібліотеці при літературній вітальні діє «Клуб цікавих зустрічей», який став центром культурного та інтелектуального спілкування. Проводились творчі зустрічі студентської молоді з істориками-краєзнавцями Сергієм Єсюніним, Петром Слободянком [19]; літературні зустрічі «Подільська Шевченкіана» з творчими діячами Хмельниччини - лауреатами обласної премії ім. Т. Г.Шевченка Миколою Кульбовським та головою Хмельницького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» Віталієм Міхалевським; подільськими майстрами слова: Василем Горбатюком, Марією Дем'янюк, Петром Малішем, Галиною Корицькою, Михайлом Цимбалюком, Лідією Ярошно; презентації поетичних збірок Любови Сердунич «Зайдам-зась», Віталія Міхалевського «Перші черешні», «Цукерково-букетні вірші», книги-спогади Лідії Ільків «До волі дорога» та ін. [3, с. 9]. Традиційно до Всесвітнього дня поезії проводяться поетичні вернісажі, учасниками яких є не тільки відомі українські поети, але й поети-початківці, члени літературного клубу «Роса», студенти та викладачі університету, щирі шанувальники поетичного слова [20, с. 14].

Багато позитивних вражень залишилося від спілкування з відомими сучасними письменниками України Андрієм Курковим, Братами Капрановими, Сергієм Жаданом, Любком Дерешом, Мирославом Дочинцем. Подібні творчі зустрічі дуже корисні, як для студентів, так і для самих літераторів та науковців. Адже незаперечно, що талант людський - це цілий багатогранний світ, який завжди так цікаво відкривати для себе [2, с. 43].

Щорічно в літературній вітальні наукової бібліотеки відбуваються засідання літературного клубу «Роса», який відкрито при студентському літературному театрі «Глорія» кафедри української філології університету [16].

Авторська творчість студентів і викладачів презентується в університетському художньо-публіцистичному альманасі «Думки творчий злет» та Хмельницькому літературно-публіцистичному альманасі «Слово єднає». Духовним наставником талановитої молоді та головним редактором альманаху «Думки творчий злет» є відомий український поет-пісняр М. П. Войнаренко – перший проректор університету, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент НАН України. Майстер-класи від відомих українських письменників, журналістів, літературознавців допомагають поетам - початківцям клубу «Роса» вдосконалювати практичні вміння для створення нових форматів, шліфування авторського стилю, розширення художнього світогляду молодих митців [2].

За сім років творчої співпраці наукової бібліотеки, кафедри української філології, Студентського літературного театру «Глорія», (далі СЛТ «Глорія») в межах Проекту «Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці

Хмельницького національного університету» проведено понад 60 спільних загально університетських креативних культурно-освітніх проєктів.

Щороку у Хмельницькому національному університеті широко і врочисто відзначають Шевченківські дні, в підготовці і проведенні яких активну участь бере наукова бібліотека та СЛТ «Глорія». Так, до відзначення 200-річчя від дня народження пророка і світоча української нації Тараса Шевченка в книгозбірні університету відбулась презентація другого випуску художньо-публіцистичного альманаху «Думки творчий злет» Хмельницького національного університету [4, с. 11-12], презентація книжково-ілюстрованої виставки «Шевченкове ім'я сятиме довічно» [1, с. 5], реалізовано літературно-мистецький проєкт «Встане правда! Встане воля!» та інші просвітницькі проєкти [17, с.13].

Починаючи з 2015 року у навчальному корпусі університету, біля погруддя Т. Г. Шевченка проводиться щорічний національно-мистецький форум «Мій Шевченко...», в якому активну участь беруть учасники СЛТ «Глорія», презентуючи глядачам щоразу нові літературно-музичні композиції, серед яких: «Калиновий міст...», «...Душі почину і краю немає», «Тарасові небеса...», «Свою Україну любіть!» та ін. Наукова бібліотека презентує виставку «Шевченкове ім'я сятиме довічно», на якій представлені збірки Т. Г. Шевченка, унікальні наукові видання, а також оригінальну студентську літературно-художню творчість, присвячену Генію України.

Щорічно в рамках Шевченківського свята проводилися конкурси читців серед студентів-філологів 1-го курсу: VII конкурс митців «Хай лунають рядки Кобзаревих поезій», присвячений 200-річчю з дня народження Тараса Шевченка проходив на відкритому майданчику університету; VIII конкурс читців «Свою Україну любіть», присвячений 154-й річниці з дня перепоховання Тараса Шевченка проходив у Каневі на Чернечій горі (2015р.); IX конкурс «Фантазіє! Ти сило чарівна», присвячений Лесі Українці, проходив у читальному залі наукової бібліотеки (2015 р.). Конкурсанткам було запропоновано три завдання: художнє виконання поезії Лесі Українки; складання партитури і виконання уривку з прозового тексту; участь у колективній музичній постановці, з якими вони майстерно справилися.

Значною подією в рамках святкування Шевченківських днів стало проведення 15-22 квітня 2016 р. Першого Шевченківського конкурсу митців «Дніпро, Україну згадаєм...», присвяченого Дню звільнення Т. Г. Шевченка із кріпацької неволі 22 квітня 1838 року. У конкурсі взяли участь 37 конкурсанти, серед яких учні шкіл м. Хмельницького, викладачі, співробітники, студенти Хмельницького національного університету та Хмельницького торговельно-економічного коледжу [2].

З метою національно-патріотичного виховання учнівської молоді за сприяння і підтримки Хмельницької міської ради у 2018 р. в Хмельницькому

палаці творчості дітей та юнацтва відбулася прем'єра Шевченківської вистави «Диригент Кохання і... Любові» СЛТ «Глорія» ХНУ. Глядацькою аудиторією були учні (близько 400 осіб) старших класів та вчителі загальноосвітніх шкіл м. Хмельницького [8, с.8].

Уперше в рамках святкування 203-ї річниці від дня народження Великого Кобзаря в науковій бібліотеці проводилися Шевченківські читання «Душа і думи Кобзареві...». Також для студентської молоді організовувалися філологічні перформанси; зустрічі з подільськими шевченкознавцями, письменниками та поетами; філологічні флешмоби; диспути; вікторини; літературознавчі години; уроки поезії та духовності тощо.

До 55-річного ювілею Хмельницького національного університету в жовтні 2017 р. наукова бібліотека спільно з кафедрою української філології та студентським літературним театром «Глорія» презентували університетській спільноті електронну версію третього випуску художньо-публіцистичного альманаху «Думки творчий злет» (відповідальні редактори-укладачі: М.П. Войнаренко, В. Ц. Міхалевський, Т.П. Коваль). В альманах включено поетичні та прозові твори 47 авторів, серед яких: викладачі, співробітники університету, студенти, члени літературного клубу «Роса» [15].

Уперше в науковій бібліотеці з нагоди дня Українського козацтва в рамках відзначення 56-ої річниці від дня заснування Хмельницького національного університету під Шевченковим гаслом «Свою Україну любіть» проводився Фестиваль патріотичного Українського Слова. Українська поезія, пісня, гумор духовно об'єднали представників різних поколінь і національностей, патріотів нашої Держави – учнів навчальних закладів міста Хмельницького, студентів та слухачів підготовчого відділення ХНУ із Камеруну, Сенегалу, Афганістану, Ємену, Саудівської Аравії та Китаю. 122 учасники Фестивалю мистецьки висвітлили розвій української національної ідеї від козацьких часів до героїки сьогодення [11].

У своїй просвітницькій діяльності наукова бібліотека впродовж 2017-2018 рр. започаткувала такі інноваційні форми роботи, як «дебати» і сторітеллінг.

Учасниками «Оксфордських дебатів» були студенти факультету міжнародних відносин. Темою дебатів стала актуальна проблема сьогодення: «Ксенофобія в Україні: міф чи реальність?». У пошуках істини інтелектуально змагалися дві сторони: Пропозиція та Опозиція. Найбільш цікава полеміка виникла у висвітленні питань мовної політики України у контексті глобалізації і ксенофобії. [9].

9 листопада 2017 проведено культурно-освітній сторітеллінг «АБЕТКА – хол», приурочений Дню української писемності та мови. На свято завітали щирі шанувальники Українського Слова – викладачі, співробітники, студенти університету; представники мистецької еліти міста, старшокласники

Хмельницької середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №21. Наукова бібліотека підготувала виставку «Від мови рідної нам треба починати», що презентувала наукові мовознавчі видання та оригінальну художню творчість авторів літературно-мистецького альманаху «Думки творчий злет». Інноваційний формат, в якому виступили поціновувачі української мови та рідного слова, викликав захоплення у глядацької аудиторії. Цікавими сторітеллінгами про місце і роль української мови в їхньому житті поділилися із глядачами гості та учасники культурно-освітнього проекту: відомий журналіст, поет, член НСПУ М. П. Цимбалюк; завідувач навчально-виховного відділу ХНУ, доцент, Л. Е. Байдич; поетеса, член ВТП «Конгрес літераторів України» та Спілки християнських письменників України, к.філол.н, доцент М.Б. Дем'янюк ; к. філол.н., доцент кафедри української філології М.Б. М.М.Гавриш [6].

Протягом п'яти років (2013 - 2017 рр.) у рамках Програми діяли два цікавих креативних літературно-мистецьких проекти: «Презентація творчих студентів: поетів і театралів» та «Душа, окрилена мистецтвом», у рамках яких реалізовувались творчі напрацювання талановитих студентів Хмельницького національного університету [5].

У заходах, які стали справжнім святом молодості і творчості брали участь студенти гуманітарно-педагогічного факультету, учні старших класів та вчителі шкіл м. Хмельницького, поважні гості: перший проректор, д. е. н., академік М. П. Войнаренко; декан гуманітарно-педагогічного факультету, доцент кафедри слов'янської філології Л.Л. Станіславова; зав.кафедри української філології – д. філол. н., проф. М. М. Торчинський (керівник культурно-просвітницького проекту); зав.кафедри слов'янської філології, к.пед.н., доцент, голова Бібліотечної ради Н. В. Подлевська; директор наукової бібліотеки, к. іст. н. О. Б. Айвазян; поети та письменники: М.М.Кульбовський, В.Ц.Міхалевський, В.І.Горбатюк, М.Б. Дем'янюк, М.П.Цимбалюк та ін.

У рамках проекту відбулась презентація п'ятих випусків електронного літературно-мистецького альманаху «Творчість молодих студентів і прозаїків» студентів-філологів гуманітарно-педагогічного факультету [12]. Молоді літератори - есеїсти, поети, прозаїки, гумористи, драматурги, кіносценаристи (саме у цих жанрах студенти виявили свій літературний талант!) - щиро дарували глядацькій аудиторії оригінальні зразки своєї літературної творчості як результат натхнення та наукового підходу до творчого процесу. Працівники бібліотеки організовували виставку праць студентів «Творчість молодих поетів та прозаїків». Програма літературно-мистецького свята завжди насичена цікавими та різнобарвними виступами [13]. Родзинками свята були прем'єрні театралізовані сценки театру «Глорія»: уривок повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»; «Лісова пісня» Лесі Українки; «Катерина», «Молитва до Марії» Т. Шевченка ; «За двома зайцями» М. Старицького та ін. Інформація

про проведення просвітницьких та інформаційних заходів у рамках проектів і програм публікується у фахових журналах з бібліотечної справи, в інформаційному бюлетені «Бібліотека в інформаційному просторі»; надається у ЗМІ; висвітлюється на веб-сайтах наукової бібліотеки та університету, в соціальній мережі Facebook. Співробітниками телерадіостудії ХНУ та студентами ГПФ створено відеофільми.

Практичний досвід свідчить про необхідність постійного творчого розвитку традиційної діяльності бібліотеки, розширення простору соціокультурної і просвітницької роботи. Саме життя вимагає від бібліотек якісно нового підходу до організації масової роботи, але незмінним має залишатися прагнення до формування в суспільстві істинних ціннісних орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Айвазян О. Б. Шевченкове ім'я сіятиме довічно. *Університет*. 2014. № 1 (102). С. 5.
2. Великосельська О. М. Культурно-просвітницька робота бібліотеки як основа створення інтелектуального та культурного середовища університету. *Просвітницька діяльність бібліотек вищої школи: проблеми, пошук, перспективи* : матеріали наук.-практ. конф., 20 квіт. 2016 р. / редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. С. Нечипорук, гол. ред.: О. Б. Айвазян. Хмельницький : НБ ХНУ, 2016. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4659/1/konf_2016.pdf (дата звернення: 21.03.19).
3. Великосельська О. "Перші черешні" Віталія Міхалевського. *Проскурів*. 2013. 28 берез. (№ 14). С. 9.
4. Великосельська О., Горячок І. Презентація художньо-публіцистичного альманаху "Думки творчий злет". *Університет*. 2014. № 5. С. 11–12.
5. Великосельська О., Ткачук Л. «Душа окрилена мистецтвом...». Літературно-мистецьке свято у Хмельницькому національному університеті. URL: <http://www.khnu.km.ua/old/page.aspx?r=8&p=20550> (дата звернення: 21.03.19).
6. Гавриш М., О. Великосельська. До Дня української писемності та мови: культурно-освітній сторітеллінг «АБЕТКА – ХОЛ» у науковій бібліотеці ХНУ. URL: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=8&p=23900> (дата звернення: 21.03.19).
7. Гавриш М. "Слово – це те, що житиме вічно!". *Університет*. 2015. № 3 (109). С. 6.
8. "Диригент кохання і ... любові". *Проскурів*. 2018. 29 берез. (№ 13). С. 8.

9. Коваль Т. П., Довганюк Ю. Л. «Оксфордські дебати» у Хмельницькому національному університеті. URL: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=8&p=24550> (дата звернення: 21.03.19).
10. Коваль Т. П. Фестиваль патріотичного українського слова. *Проскурів*. 2018. 1 листоп. (№ 44). С. 15.
11. Коваль Т. П., Довганюк Ю. Л. Фестиваль патріотичного Українського Слова: до дня Українського козацтва в рамках відзначення 56-ої річниці від дня заснування Хмельницького національного університету. URL: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=8&p=24965> (дата звернення: 21.03.19).
12. Кохан А. Молоді поети і театри університету. *Університет*. 2014. № 1 (102). С. 11.
13. Кульбовський М. "...І Україна, бо в нас іншої нема!..". *Проскурів*. 2017. 15 черв. (№ 23). – С. 13.
14. Молчанова С. А. Роль бібліотеки ВНЗ у формуванні ціннісних орієнтирів молоді в нових умовах. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2015. № 1. С. 39–43.
15. Презентація електронної версії художньо-публіцистичного альманаху «Думки творчий злет». (До 55-річчя Хмельницького національного університету). URL: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=8&p=23782> (дата звернення: 21.03.19).
16. Торчинський М. М., Коваль Т. П., Довганюк Ю. Л. Святкове засідання «У вінок Кобзареві» літературного клубу «Роса» кафедри української філології. URL: <https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=8&p=24159> (дата звернення: 21.03.19).
17. "Шевченківська весна" у ХНУ. *Проскурів*. – 2014. – 13 берез. (№ 10). – С. 13.
18. Шевченківські читання «Душа і думи Кобзареві...». URL: http://lib.khnu.km.ua/novini/2017/14_ber_/14_bere.htm (дата звернення: 21.03.19).
19. Шекенева В. Зустріч з істориком, краєзнавцем. *Проскурів*. 2016. 29 верес. (№ 38). С. 15.
20. Шекенева В. Словом торкнутися душі... *Проскурів*. 2015. 2 квіт. (№ 13). С. 14.

**POPULARIZATION PROJECT OF THE BOOK, READING AND
DEVELOPMENT OF READING CULTURE OF STUDENT
YOUTH, AND METHODS AND FORMS OF ITS REALIZATION
IN THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE KHMELNYTSKYI
NATIONAL UNIVERSITY**

Summary. *The report emphasizes the importance of popularizing the book and reading among student youth and educational activities of university libraries; The experience of creative collaboration of the Khmelnytsky National University Scientific Library with well-known Ukrainian scholars of science and culture, with departments and faculties of the University, with the student literary theater "Gloria" on conducting joint cultural and educational projects is covered.*

Key words: *library, reading, cultural-educational and project activity, educational work of the library, educational environment, education of student youth.*